

Enligt sändlista

Bildande av biotopskyddsområdena Alvastra klosters kalkkärr och Alvastra klosters ädellövhave på Alvastra 5:1 i Ödeshögs kommun

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar att det kalkkärr på Alvastra 5:1 som är avgränsat på kartan i bilaga 1a skall omfattas av biotopskydd enligt 7 kap. 11 § miljöbalken och förordningen om områdesskydd 7 §. Arealen är 1,1 ha. Områdets namn ska vara Alvastra klosters kalkkärr.

Länsstyrelsen beslutar att den naturbetesmark på Alvastra 5:1 som är avgränsad på kartan i bilaga 1b skall omfattas av biotopskydd enligt 7 kap. 11 § miljöbalken och förordningen om områdesskydd 7 §. Arealen är 1,8 ha. Områdets namn ska vara Alvastra klosters ädellövhave

Syfte med biotopskyddsområdena Alvastra klosters kalkkärr och Alvastra klosters ädellövhave

Alvastra klosters kalkkärr

Syftet med Alvastra klosters kalkkärr är att bevara ett biologiskt och kulturhistoriskt mycket värdefullt område som bl.a. hyser en rik orkidéflora och snäckfauna och som ingår i ett område för en mycket betydelsefull fast fornlämning. Ett syfte är också att tillgängliggöra kärret för allmänheten, så att de många besökarna vid Alvastra ges möjlighet att på ett enkelt sätt uppleva miljön kalkkärr och kulturmiljön vid Alvastra kloster. Syftet ska nås genom att kalkkärret/fornlämningsområdet hävdas med årlig slåtter och/eller bete, vilket långsiktigt gynnar både natur- och kulturmiljövärdena. En beskrivning av områdets naturvärden och kort sammanfattning av skötselmetoder redovisas i bilaga 2.

Alvastra klosters ädellövhave

Syftet med Alvastra klosters ädellövhave är att bevara ett biologiskt och kulturhistoriskt mycket värdefullt område som hyser en lång rad rödlistade arter, främst bland vedlevande insekter, och som ingår i ett område för en mycket betydelsefull fast fornlämning. Syftet ska nås genom att området ska skötas med bete, med inriktning på att bevara trädklädda betesmarker med gamla och ihåliga lövträd och att synliggöra fornlämningsområdet. Äldre lövträd sparas liksom vissa

yngre träd som får bli framtida arvtagare till dagens gamla lövträd. En kort beskrivning av områdets med sammanfattning av skötselmetoder redovisas i bilaga 2.

Motiv för beslut

Alvastra klostets kalkkärr

Området utgörs av 1,1 ha kalkkärr (ingår i Natura 2000 naturtyp "rikkärr" 7230) och ligger i direkt anslutning till Alvastra klosterruin. Området (bilaga 1a) ligger inom avgränsning för fast fornlämning. Kalkkärret har en mycket värdefull, orkidrik kärlväxtflora och hyser också hotade och ovanliga snäckor.

Ödeshögs kommuns naturvårdsprogram (1995) uppmärksammar "Alvastramyren" och dess höga naturvärden (kalkfuktängen/kärret) som regionalt intresse (naturvärdesklass 2). Kalkkärrets och fornlämningsområdets mycket höga värden har ytterligare dokumenterats under inventeringen Ombergs natur och kultur (2005) varvid området klassas som nationellt intresse (natur- och kulturvärdesklass 1).

Kalkkärr som hävdas traditionellt med slåtter eller bete är en naturtyp som inte längre är ekonomiskt lönsam att bruka. Idag återstår endast en mycket liten andel av de många små kalkkärr som en gång fanns i Östergötlands västra slättområde. Den sammantagna ytan av hävdade kalkkärr i länet är idag försvinnande liten. Det är av naturvårdsskäl och odlingshistorisk synpunkt mycket angeläget att kalkkärr bevaras för framtiden. Denna naturtyp utgör livsmiljö för många utrotningshotade växter och djur.

Kalkkärret utgör en del av kulturmiljön i direkt anslutning till de dammar som ingick i Alvastra klostets verksamhet. Ur kulturmiljösynpunkt är det angeläget att området fortsätter att hävdas, dels för att fasta fornlämningar i biotopskyddsområdet på så sätt synliggörs och dels för att omgivningen runt själva klosterruinen och dess dammar ska hållas öppna. Inrättandet av biotopskydd strider således inte mot det kulturhistoriska bevarandeintresset.

Alvastra klostets ädellövhage

Området utgörs av naturbetesmark med grupper av äldre almar, bokar och andra lövträd (Natura 2000-naturtyp 9070). Området ligger i direkt anslutning till Alvastra klosterruin och större delen av området ingår i avgränsning för fast fornlämning (bilaga 1b). De gamla lövträden i betesmarken hyser många ovanliga vedlevande insekter och lavar (rödlistade arter i visas i bilaga 2), bland dessa flera rödlistade arter som också förekommer i närområdet på Ombergs sydsluttning inom Natura 2000-området Omberg (SE0230254).

Området dokumenterades under inventeringen Ombergs natur och kultur (2005) där området klassas som högsta natur- och kultur värde (nationellt intresse). Klassningen motiveras av den långa rad rödlistade arter som påträffats i området (bilaga 2) och av Alvastra klostets stora historiska betydelse.

Trädmiljöerna vid Alvastra anknyter till de vidsträckta trädklädda betesmarker med bok, ek m.fl. lövträd som karakteriserade Ombergs södra del innan betet upphörde

på 1800- och 1900-talen till förmån för skogsodling. Trädmiljöerna har också kulturhistoriskt värde då de sannolikt även har präglats av verksamheten vid Alvastra kloster. Det är av naturvårdsskäl och odlingshistorisk synpunkt mycket angeläget att trädklädda betesmarker och andra öppna-halvöppna miljöer med äldre lövträd bevaras för framtiden. De äldre träden utgör livsmiljö för många utrotningshotade växter, djur, svampar och lavar. Det gynnsamma lokalklimatet på Ombergs sydsluttning bidrar till rikedom av mer krävande arter.

Naturbetesmarken utgör en del av kulturmiljön i nära anslutning till Alvastra kloster. Ur kulturmiljösynpunkt är det angeläget att området fortsätter att hävdas, dels för att fasta fornlämningar i biotopskyddsområdena på så sätt synliggörs och dels för att omgivningen runt själva klosterruinen och dess dammar ska hållas öppna. Inrättandet av biotopskydd strider således inte mot det kulturhistoriska bevarandeintresset.

Skadliga arbetsföretag får inte utföras inom biotopskyddsområdena

Inom biotopskyddsområden får arbetsföretag som kan skada naturmiljön inte utföras. Exempel på arbetsföretag som kan skada naturmiljön inom biotopskyddsområdet Alvastra klostrets kalkkärr eller biotopskyddsområdet Alvastra klostrets ädellövshage är:

- användning av gödselmedel
- kalkning
- bekämpningsmedel
- grävning
- schaktning
- markbearbetning
- tippning av sten eller jordmassor
- upplag av skogs- och jordbruksprodukter
- avverkning av gamla lövträd
- uppodling
- skogsodling
- insådd av gräs eller vallfrön
- anläggningar
- bebyggelse
- körning med motorfordon som gör skada på marken

Lagskyddat fornlämningsområde

Biotopskyddsområdet Alvastra klostrets kalkkärr och större delen av biotopskyddsområdet Alvastra klostrets ädellövshage överlappar med ett fornlämningsområde kring Alvastra kloster (RAÄ nr: Västra Tollstad 1:1) som är avgränsat på kartan i bilaga 1a och 1b. Hela fornlämningsområdet är att betrakta som en fast fornlämning och skyddat enligt kulturminneslagen (2 kap 6 §). Det är förbjudet att utan tillstånd ”rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning”.

Riksintressen

Biotopskyddsområdena ligger inom riksintresseområden för naturvården, kulturmiljövården, samt riksintresseområde enligt 4 kap (1-2 §§) miljöbalken vilket innebär att särskild hänsyn ska tas till natur- och kulturvärden, turism och rörligt friluftsliv.

Överenskommelse

Ägare och arrendator har lämnat skriftlig överenskommelse för bildande av de två biotopskyddsområdena på del av fastigheten Alvastra 5:1 (bilaga 3.)

Skötsel och naturvårdsförvaltning

Alvastra klosters kalkkärr

Förvaltare för biotopskyddsområdet Alvastra klosters kalkkärr är Länsstyrelsen Östergötland.

Enligt 7 kap. § 11 miljöbalken får länsstyrelsen efter särskild underrättelse vidta de åtgärder som behövs för att vårda biotopskyddsområdet.

Om vårdåtgärder i biotopskyddsområdet utförs av någon annan än Länsstyrelsens förvaltare regleras detta med särskilda avtal, till dessa avtal kan även bifogas skötselinstruktioner.

Alvastra klosters ädellövåge

Förvaltare för biotopskyddsområdet Alvastra klosters ädellövåge är Länsstyrelsen Östergötland. Skötseln av Alvastra klosters ädellövåge sker i första hand av brukaren i samråd med länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan efter brukarens/markägarens önskemål ta ansvar för skötsel av området eller delar av detta.

Enligt 7 kap. § 11 miljöbalken får länsstyrelsen efter särskild underrättelse vidta de åtgärder som behövs för att vårda biotopskyddsområdet.

Om vårdåtgärder i biotopskyddsområdet utförs av någon annan än Länsstyrelsens förvaltare regleras detta med särskilda avtal, till dessa avtal kan även bifogas skötselinstruktioner.

Ärendets handläggning

Dokumentation

De mycket höga naturvärdena i områdena har dokumenterats i Ödeshögs kommuns naturvårdsprogram (Alvastra klosters kalkkärr) och i Länsstyrelsens Natur- och kulturinventering av Omberg (Alvastra klosters kalkkärr och Alvastra klosters ädellövåge)

Biotopskyddsbildning

Länsstyrelsen tog kontakt med markägaren och brukaren av området i maj 2007. Diskussion om avgränsning och skötsel gjordes med brukaren i oktober 2007.

Därefter utarbetades, efter inmätning av lantmäteriet ett förslag till beslut som skickades på remiss.

Lämplig användning av markområde

Länsstyrelsen har, i enlighet med 3 kap Miljöbalken, prövat och funnit att bildandet av biotopskyddsområdena Alvastra klostern kalkkärr och Alvastra klostern ädellövåge är förenligt med en, från allmän synpunkt, lämplig användning av markområdet och att åtgärderna överensstämmer med gällande kommunal översiktsplan.

Remissyttranden

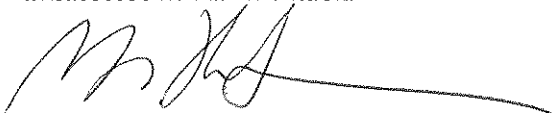
Länsstyrelsen har remitterat ett förslag till beslut till markägaren, brukaren, Ödeshögs kommun, Skogsvårdsstyrelsen Linköping, Riksantikvarieämbetet och Trafikverket (Vägverket). Remissvar har inkommit från Ödeshögs kommun, Trafikverket och Riksantikvarieämbetet. Ödeshögs kommun och Trafikverket har inga erinringar, medan Riksantikvarieämbetet tillstyrker beslutet med smärre justeringar. RAÄ anser att kulturmiljövärdena på ett tydligare sätt framgår av beslutet. Det bör här framgå att Alvastra utpekats som statlig kulturegendom som bör skyddas enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen och om det finns målkonflikter mellan naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Förslaget har ändrats så att kulturmiljöns intressen på ett tydligare sätt framgår och att den pågående skötseln, som nu långsiktigt säkras, gynnar såväl de höga kultur- som naturmiljövärdena.

Hänvisning för överklagande

Detta beslut kan överklagas hos Miljöödomstolen i Växjö, se bilaga 4.

Ett beslut om biotopskydd ska gälla omedelbart även om det överklagas.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade deltagit naturvårdsdirektören Claes Svedlindh, lantbrukskonsulenten Carina Greiff-Andersson, antikvarien Mattias Schönbeck, byrådirektören Sofia Bergvall och länsassessorn Karin Fridell.

Magnus Holgersson
Länsråd

Olle Jonsson
Byrådirektör

Bilagor

Karta (Bil 1)

Beskrivning (Bil 2)

Överenskommelse om bildande av biotopskydd (Bil 3)

Besvärshänvisning (Bil 4)

Sändlista

Statens fastighetsverk, Box 2263, 103 16 Stockholm + dk
Thomas Orrenius, Alvastra kunsgård, 599 93 Ödeshög + dk
Trafikverket, Region Sydost, Box 494, Ågatan 31, 581 06 Linköping + dk
Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm + dk
Reservatsförvaltningen

Kopia till (e-postutskick enligt listan nedan)

Naturvårdsverket
Ödeshögs kommun
Skogsstyrelsen, Linköping
Naturskyddsföreningen, Ödeshög
Kultur- och samhällsbyggnadsenheten
Lantbruksenheten
Rättsenheten
registrator@naturvardsverket.se; info@odeshog.se; skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se;
gebbe@telia.com; sofia.bergvall@lansstyrelsen.se; mattias.schonbeck@lansstyrelsen.se;
carina.greiff-andersson@lansstyrelsen.se; karin.fridell@lansstyrelsen.se

Länets författningssamling
Biotopskyddpärm

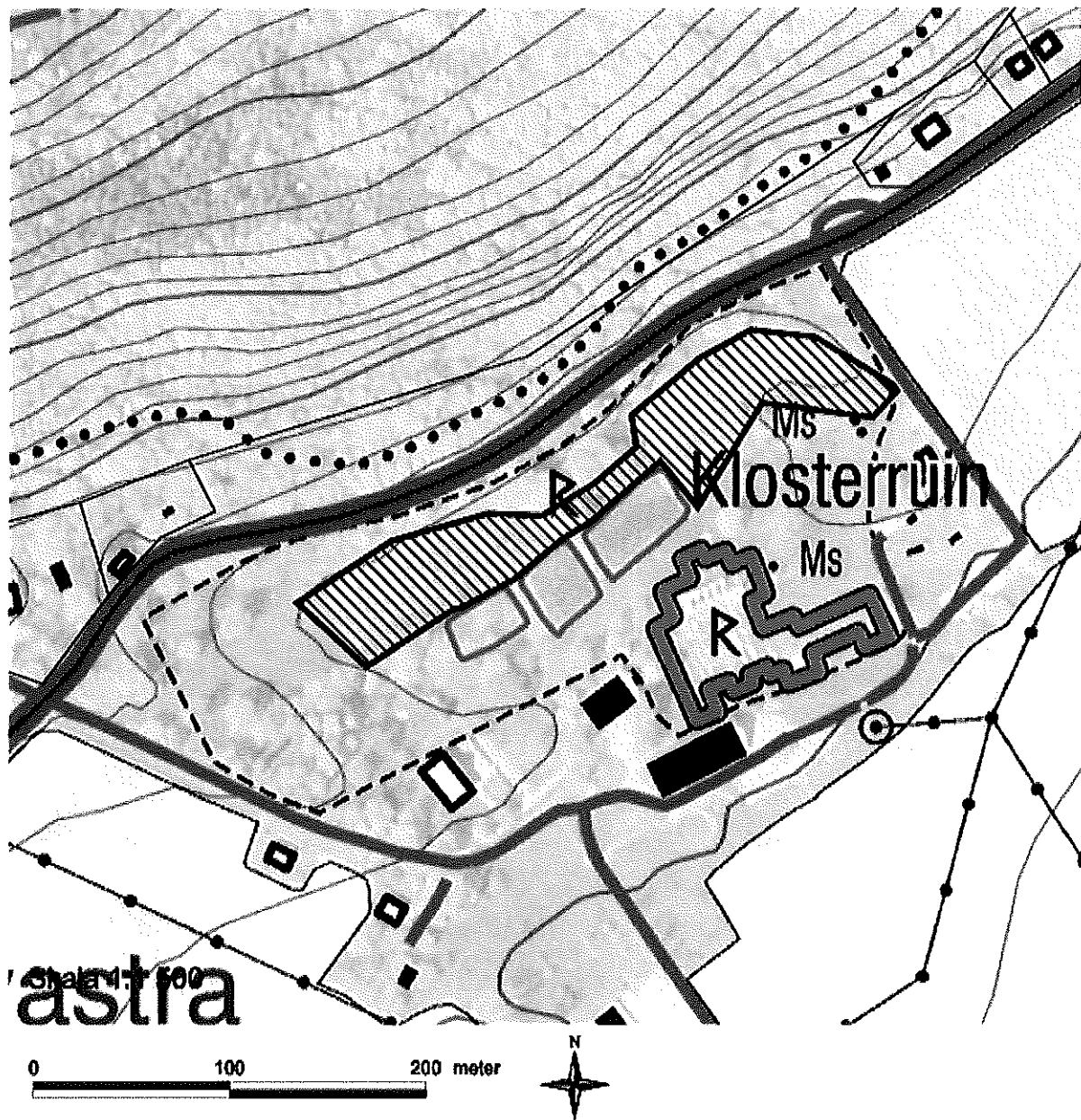
Akten (kommundossier)

Biotopskyddsområdet Alvastra klosters kalkkärr

Ödeshögs kommun, Östergötlands län. Areal: 1,1 ha

Bilaga 1a

Biotopskyddsområdet utgörs av snedstreckad yta avgränsad med svart linje. Streckad linje visar avgränsningen för ett område med sammanförda fornlämningar (RAÄ nr: Västra Tollstad 1:1) inom vilket biotopskyddsområdet ligger. Inom angränsande betesfälla i NNV ligger ytterligare ett biotopskyddsområde kallat Alvastra klosters ädellövhave.

© Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188

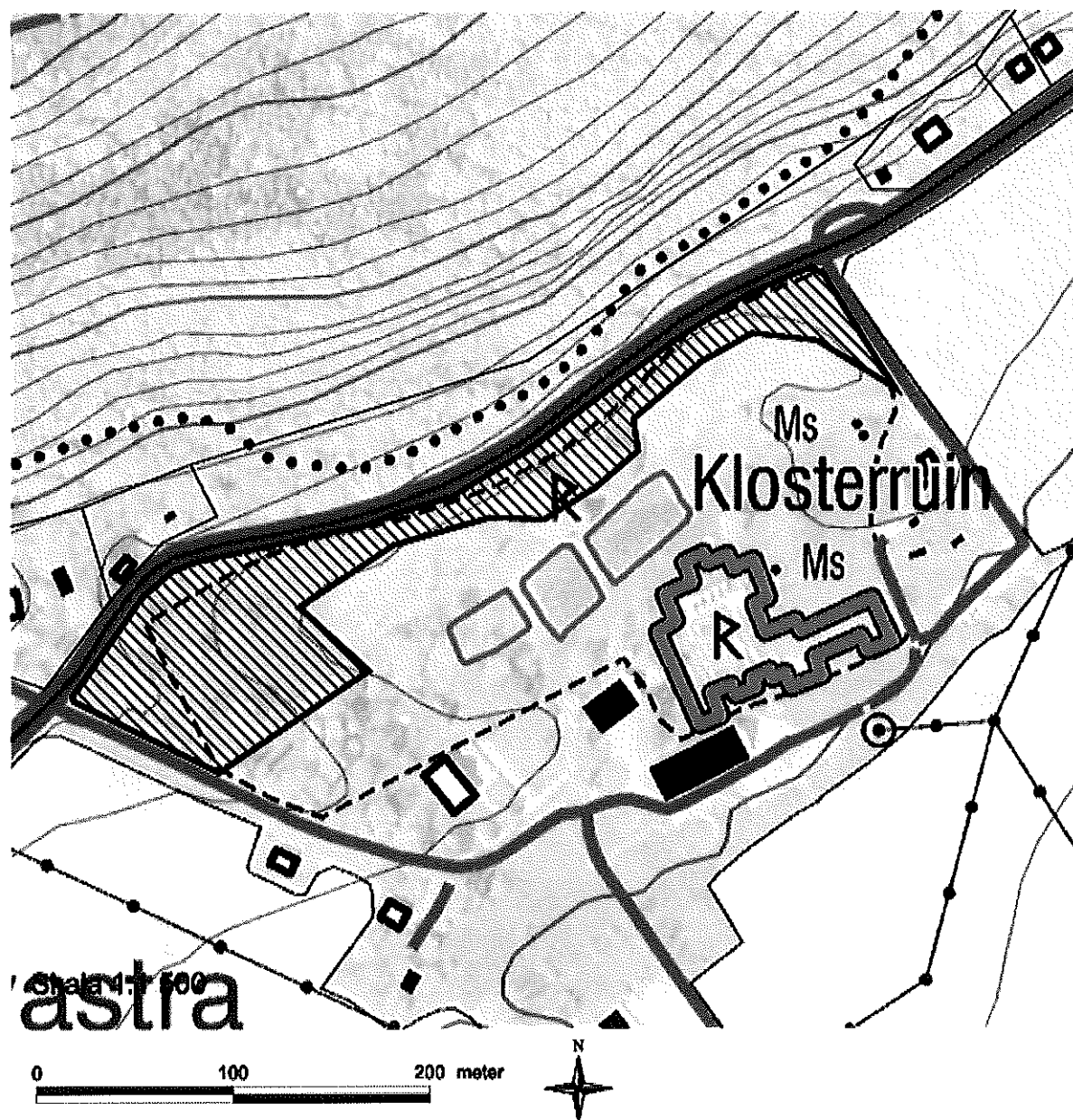
Karta tillhörande länsstyrelsens beslut för biotopskyddsområdet Alvastra klosters kalkkärr, dnr 511-24943-07.

Biotopskyddsområdet Alvastra klosters ädellövåge

Ödeshögs kommun, Östergötlands län. Areal: 1,8 ha

Bilaga 1b

Biotopskyddsområdet utgörs av snedstreckad yta avgränsad med svart linje. Streckad linje visar avgränsningen för ett område med sammanförda fornlämningar (RAÄ nr: Västra Tollstad 1:1) inom vilket nästan hela biotopskyddsområdet ligger. Inom angränsande betesfälla i SSO ligger ytterligare ett biotopskyddsområde kallat Alvastra klosters kalkkärr.

© Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188

Karta tillhörande länsstyrelsens beslut för biotopskyddsområdet Alvastra klosters ädellövåge, dnr 511-24943-07.

Bilaga 2

Beskrivningar och skötselåtgärder för Biotopskyddsområdena Alvastra klosters kalkkärr och Alvastra klosters ädellövhave

Beskrivning

De två biotopskyddsområdena utgörs av två angränsande betesfällor som ligger i direkt anslutning till Alvastra klosterruin på norra sidan. Områdena har mycket höga natur- och kulturvärden och skyddas förutom av miljöbalkens bestämmelser om biotopskyddsområde också av kulturminneslagen (se under "Fornlämningsområde" nedan). En utförlig beskrivning om kultur- och naturmiljön vid Alvastra kloster ges i länsstyrelsens rapport "Ombergs natur och kultur" (2005).

Biotopskyddsområdet Alvastra klosters kalkkärr

Intill Alvastra kloster vid dess forna fiskdammar (NNV om klostret) finns två öppna kalkkärrsytor och ett smalt stråk mellan dessa. Området klassas som Natura 2000-naturtypen rikkärr (7230) och utgör biotopskyddsområdet Alvastra klosters kalkkärr. Avgränsning framgår av flygbilden i Karta 1. I direkt anslutning till området (i NNV inom en ytterligare betesfälla) ligger ett ytterligare biotopskyddsområde (Alvastra klosterns ädellövhave).

Kalkkärret har höga-mycket höga naturvärden knutna till kärlväxtfloran och snäckfaunan. Här förekommer bland annat flera orkidéer, där honungsblomster (rödlistadekategori VU) är den mest exklusiva arten. Kärret har under senare tid varit svagt hävdad med hästbete och viss förnaansamling och etablering av lövsly har skett. En restaureringsröjning genomfördes under 2006/2007 med målet att få en god hävd med slätter i kärret framöver.

På slutet av 1800-talet nyttjades biotopskyddsområdet som slättermark. Tabell 1a visar rödlistade arter som i sen tid påträffats i området.

Tabell 1a. Rödlistade och regionalt rödlistade arter som påträffats i biotopskyddsområdet Alvastra klosters kalkkärr i sen tid (efter 1990). Hotklasser: VU=sårbar; NT=missgynnad; RR=regionalt rödlistad.

Art/taxa	Vetenskapligt namn	Hotklass	Livsmiljö
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng
Kalkkärrsgrynsnäcka	<i>Vertigo geyeri</i>	NT	Rikkärr/kalkfuktäng
Ängspuppsnäcka	<i>Pupilla muscorum</i> ssp. <i>pratensis</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng
Klubbspolsnäcka	<i>Clausilia pumila</i>	RR	Rikkärr/sumpskog
Honungsblomster	<i>Herminium monorchis</i>	VU	Rikkärr/kalkfuktäng
Blodnycklar	<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>cruenta</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng
Gräsull	<i>Eriophorum latifolium</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng
Kärrknipprot	<i>Epipactis palustris</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng
Majviva	<i>Primula farinosa</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng
Vaxnycklar	<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>ochroleuca</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng
Ängsnycklar	<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>incarnata</i>	RR	Rikkärr/kalkfuktäng

Biotopskyddsområdet Alvastra klosterns ädellövhave

Nära Alvastra kloster och dess forna fiskdammar (NNV om klostret) ligger en trädklädd betesmark. Området klassas som Natura 2000-naturtypen trädklädd betesmark (9070) och utgör biotopskyddsområdet Alvastra klosterns ädellövhave. Avgränsning framgår av flygbilden i

Karta 1. I direkt anslutning till området (i SSO inom en ytterligare betesfälla) ligger ett ytterligare biotopskyddsområde (Alvastra klosterns kalkkärr).

Biotopskyddsområdet Alvastra klosterns har mycket höga naturvärden knutna till äldre lövträd (främst bok och alm) som växer i ett öppet-halvöppet beteslandskap. Träden hyser många ovanliga lavar och insekter och området har även markfloravärden. Särskilt värdefulla för den biologiska mångfalden är ett antal ihåliga bokar och almar som hyser ovanliga insekter, bland dessa den starkt hotade (rödlistadekategori EN) mulmknäpparen. På lövträden växer också rödlistade lavar, t.ex. rosa lundlav och grå skärelav (rödlistadekategori NT). Den östra delen av området har även en värdefull markflora. Området har i senare tid hävdats med hästbete. Trädmiljöerna har sannolikt till en del präglats av klostrets verksamhet. Norr om biotopskyddsområdet och vägen ansluter bok-ädellövslogen på Ombergs sydsluttning. Dessa skogar ingår i Ombergs Natura 2000-område och särskilt deras brynmiljöer mot söder hyser samma naturvärden som de äldre lövträden i biotopskyddsområdet.

På slutet av 1800-talet nyttjades biotopskyddsområdet som slättermark. Tabell 1b visar rödlistade arter som i sen tid påträffats i området.

Tabell 1b. Rödlistade och regionalt rödlistade arter som påträffats i biotopskyddsområdet Alvastra klosterns ädellövshage i sen tid (efter 1990). Hotklasser: EN=starkt hotad; NT=missgynnad; RR=regionalt rödlistad.

Art/taxa	Vetenskapligt namn	Hotklass	Livsmiljö
Piggfrö	<i>Lappula squarrosa</i>	EN	Kalkrik grusmark
Grå skärelav	<i>Schismatomma decolorans</i>	NT	Grova ekar m.fl. lövträd
Rosa lundlav	<i>Bacidia rosella</i>	NT	Grova bokar m.fl. lövträd
Skuggkranslav	<i>Phaeophyscia endophoenicea</i>	RR	Lövträd på plats m. hög luftfuktighet
Bälgetingkortvinge	<i>Velleius dilatatus</i>	RR	Grova ekar m.fl. lövträd
Fam. Borstbaggar	<i>Opilo mollis</i>	NT	Död lövträdsved
Fam. Kortvingar	<i>Haploglossa gentilis</i>	RR	Grova ekar m.fl. lövträd
Fam. Mjukbaggar	<i>Prionocyphon serricornis</i>	RR	Vattenfyllda trädhåligheter
Gulbent kamklobagge	<i>Allecula morio</i>	NT	Ihåliga grova ekar m.fl. lövträd
Mulmknäppare	<i>Elater ferrugineus</i>	EN	Ihåliga grova ekar m.fl. lövträd
Prydnadsbock	<i>Anaglyptus mysticus</i>	NT	Död lövträdsved
Större svampklobagge	<i>Mycetochara axillaris</i>	RR	Trädhåligheter, mycelrik ved

Restaureringsbehov/engångsåtgärder

Biotopskyddsområdet Alvastra klosterns kalkkärr

Nästan hela kärrområdet är restaurerat 2006/2007. En liten del som återstår bör slutföras under 2010. I övrigt bedöms att det inte finns behov av habitatrestaurering.

En kort led med spång ut till fina blomstermiljöer i kärret ska anläggas från klosterruinens parkering. En informationstavla om kalkkärr och dess flora ska sättas upp. Alvastra klosterruin är ett av länets populäraste utflyktsmål och har därför en särskild potential också när det gäller att visa upp kalkkärret och dess blomsterrikedom för en stor mängd besökare.

Biotopskyddsområdet Alvastra klosters ädellövhage

Ett permanent stängsel bör ersätta den eltråd som avgränsar naturbetesmarken mot vägen i norr, samt mot vägen in till klosterruinens parkering i öster.

Skötsel*Biotopskyddsområdet Alvastra klosters kalkkärr*

Kalkkärret ska skötas med slätter eller bete. I första hand ska slätter väljas som skötselmetod, om möjligt med efterbete.

Biotopskyddsområdet Alvastra klosters ädellövhage

Naturbetesmarken ska skötas med bete. Den västra delen av fällan har mindre höga markfloravärden och här kan betesdjuren ha tillträde året runt.

För att på lång sikt få efterträdare till de gamla träden bör ett antal yngre lövträd, särskilt av arterna ek, bok, lind, ask, sälg samt alm, utses.

Om större ansamling av lågor från äldre lövträd skulle ske i betesmarken kan en del av dessa flyttas till lämplig plats i omgivningen efter samråd mellan brukare/markägare och förvaltare. I övrigt ska nedfallna stammar, inklusive stamnära delar av grövre grenar, ligga kvar som död ved för insekter, svampar, hackspettar m.fl. organismer.

Fornlämningsområde som berörs

Större delen av biotopskyddsområdet överlappar med ett fornlämningsområde kring Alvastra kloster (RAÄ nr: Västra Tollstad 1:1) som är avgränsat på kartan i bilaga 1. Hela fornlämningsområdet är att betrakta som en fast fornlämning och skyddat enligt kulturminneslagen (2 kap 6 §). Det är förbjudet att utan tillstånd "rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning".

Karta 1. Ortofoto över biotopskyddsområdena Alvastra klostera kalkkärr (rastrerad del 1,1 ha) och Alvastra klostera ädellövha (ej rastrerad del 1,8 ha). Områdena är inmätta av lantmäteriet och utgör två olika betesfällor. Ädellövha ska skötas med bete medan slåtter är prioriterad hävd i kalkkärret.

